

Utvecklingsstrategi - bilagor

LEADER Mellansjöländet 2014-2020

Bilaga 1: SWOT-analys

Denna SWOT-analys grundas på en enkät i ideell sektor, på fem möten med olika aktörer, remissbehandling av strategin, samt olika kommunala och regionala dokument. De möjligheter och svagheter som kommer ur denna SWOT-analys och som LEADER med sina insatser har möjlighet att påverka presenteras i avsnitt 4.2 Behov och utvecklingsmöjligheter.

Starka sidor

Rika naturområden

- Naturen och naturrikedomen upplevs av dem som bor och verkar i Mellansjölandet som en viktig och stark faktor för området.
- Naturområden runt t.ex. Kvismaren och Tysslingen – med rikt fågelliv, Hemfjärden i Hjälmaran, Tiveden, Garphyttans nationalpark och Kilsbergen lockar många människor ut i naturen för att njuta, uppleva, lära sig nya saker och aktivera sig.

Vatten i olika former och för olika ändamål

- Mellansjölandet ligger mellan de tre stora sjöarna, Vänern, Vättern och Hjälmaran och är rikt på sjöar, både uppe i Kilsbergen och nere på slättområdena, dessa knyts samman av flera åar.
- Det finns både stilla vatten och strömmande vatten.
- Vatten och närheten till vatten är en tillgång i området och ger attraktiva boendemiljöer och bra vattentäkter.
- Fisketurismen ökar i området.
- Det strömmande vattnet är också på vissa håll energiproducerande i mindre skala.
- Fagertärn är ett exempel på en skogssjö i området som lockar turister.

Tillgång till skogen

- De fantastiska skogar som finns i Tiveden och i Kilsbergen med flera ”tysta”-områden utgör idag en bas för försörjning för markägare men även friluftsliv, entreprenörer, jägare och förnybara energikällor vill använda sig av/utveckla sina verksamheter i dessa områden.
- Leder som Bergslagsleden och Pilgrimsleden, som är vandringsleder och de många nya cykellederna skapar en sammanbindande länk genom stora delar av området och ökar turismen i området.

Fin jordbruksmark med höga värden

- Mellansjölandet består även av slättbygder t.ex. Närkeslätten med bra jordbruksmark med levande jordbruk i ett vackert kulturlandskap.
- Här finns betesängar med unika växter och biologisk mångfald.
- De historiska markerna och sevärheterna är många liksom unika hantverks- och kulturmiljöer.

Centralt läge

- Mellansjöländet ligger geografiskt centralt i landet vid stora transportleder, vilket gör att ett stort antal människor rör sig i området.
- Europavägarna, E 18 och E 20, liksom Västra stambanan och Mäljarbanan samt Örebro flygplats är exempel på detta.
- Det är lätt att besöka området men det är även lätt att ta sig till andra stora städer som Stockholm, Oslo och Göteborg, vilket gör området till en viktig knutpunkt både för gods och människor.
- Hallsberg är en viktig järnvägsknut och hela området runt Örebro växer som nav för logistik.

Företagsamhet

- Det finns både stora företag som t.ex. Atlas Copco i Örebro, Volvo i Hallsberg och Suzuki Garphyttan Wire, men även många småföretag inom alla branscher.
- Det finns överlag en positiv inställning till företagande, entreprenörskap och innovationer.
- Antalet små och medelstora företag ökar i området.
- Bredbandsutbyggnaden är jämförelsevis god i stadsnära områden och underlättar för företagsamheten.
- Mötesplatser för företagare finns uppbyggda på ett stort antal platser vilket utvecklar, förnyar och skapar fler samarbetsmöjligheter vilket i slutänden leder till fler arbetsplatstillfällen.
- Viss lokal service finns kvar.

Utbildning

- Örebro universitet växer och har ett brett utbud av utbildningar, även Restauranghögskolan i Grythyttan finns i vår närhet.

Föreningsliv

- Föreningslivet är rikt och det finns stort lokalt engagemang på många håll, med lokala utvecklingsplaner och aktiva byalag.

Samarbete

- Samarbete över kommungränser är vanligt i vårt område.

Hållbart tänkande

- Det finns i området mycket kunskap, erfarenheter och engagemang i området för arbetet mot ett hållbart samhälle, t ex Framtidsveckan som genomförts två gånger och nu lever vidare på årsbasis.
- Stor erfarenhet av LEADER-arbete inom detta område finns.

Svaga sidor

Få bostäder

- Det byggs idag för lite hyresbostäder, både i städerna, på mindre tätorter och på landsbygden.
- Det är svårt att finansiera byggprojekt.
- Det finns på flera ställen i Mellansjöområdet en hög efterfrågan på olika former av bostäder, hyresrätter, bostadsrätter och villor.
- Eftersom lediga bostäder saknas är det svårt att få till flyttkedjor.
- Det finns även brister i form av avsaknad av seniorboenden och billigt boende för ungdomar.
- I kommunhuvudorter finns segregat boende

Tillgång till kommunikation

- Trots stora transportleder genom området finns stora brister inom allmänna kommunikationer, med få eller inga bussturer, hållplatser eller tågstopp.
- Underhållet är delvis eftersatt på det finmaskiga vägnätet
- Mobil- och bredbandsnät kunde vara bättre på landsbygden
- Bensinmackar är för få.
- Vägskyltningen för småorterna är ibland bristfällig.
- Bristfällig kommunikationsmöjligheter försvårar för lokala näringsidkare och för pendling till arbete och studier på annan ort.

Färre gör mer

- I stora delar av områdets glesa bygder minskar befolkningen och medelåldern ökar.
- Alltför få människor försöker hålla liv i ett i och för sig rikt förenings- och kulturarbete.

Samhällsservice – inte överallt

- Samhällsservice såsom affärer, samlingslokaler och distriktssköterska är en viktig tillgång på landsbygden, våra kommuner rankas lågt på boendeattraktivitet på grund av avsaknad av dessa servicefunktioner. Detta påverkar även tillgången till fritidssysselsättning för framförallt unga.

Låg utbildningsnivå

- Området har relativt låga betygssnitt i grundskolan och det är inte så många som söker och avslutar en högre utbildning. Eftersom många arbeten idag kräver en hög kompetens är detta ett problem för vårt område.

Behov av bra integration

- Inkluderingen av nyanlända i det svenska samhället och på landsbygden kan och behöver förbättras.

Tillvaratagandet av den ökande turismen

- Övernattningsmöjligheter på landsbygd är idag svårt att få tag på, vilket gör att det ökande antalet cykel- och vandringsturister har svårt att hitta boende.
- Samverkan mellan olika intressegrupper t.ex. markägare, entreprenörer och friluftsintrussen behöver öka.
- Paketeringen av upplevelser, mat och boende finns väldigt lite av och narknadsföringen inom dessa områden kan förbättras.

Övrig företagsamhet

- Att hitta finansieringslösningar för företagsutveckling utanför tätorter upplevs som svårt.

Låg beredskap inför klimatförändringar

- Beredskapen är låg för att möta nya klimathot, såsom torra, kraftiga regn, brand och stormar.

Möjligheter

Fler bostäder – fler människor – ökad attraktivitet

- Nya finansieringsmöjligheter är en möjlighet för ökat byggande av bostäder.
- När fler bostäder byggs skapas flyttkedjor och ett ökat antal företag behövs för själva byggnationen.
- Om bostäder finns kan landsbygdskommuner bli bra på att integrera nyanlända

Ökat antal arbetstillfällen - Ökat företagande i städerna och på landsbygden

- Området är även en bra plats för industriföretag med närhet till outnyttjade lagerutrymmen och goda logistikmöjligheter.
- Många innovativa, utvecklande mötesplatser finns idag, t ex företagsfrukostar, nyföretagarcentrum och Inkubera vilket kan leda till ökat antal företag och i förlängningen till fler arbetstillfällen.

Tillvaratagande av ökad turism

- Det finns förutsättningar för ökad turism i flera av delarna som idag inte har så mycket turism.
- Om övernattningsmöjligheterna på landsbygden ökar kan det leda till fler entreprenörer och flera besökare.
- Området ligger inom resavstånd till stora befolkningsområden och det finns en outnyttjad potential för besöksnäringen både inom natur- och kulturområdet.
- Samarbeten mellan företagare och entreprenörer kan erbjuda paketlösningar för turister.
- En ökad marknadsföring kan leda till utvecklingsmöjligheter för företagande på landsbygden.

Använda oss av våra tillgångar – Hållbar utveckling

- Genom att bättre använda sig av den fina naturen och hitta nya sätt att utveckla samarbetet, kan området erbjuda en mycket god livsmiljö för människor och bra förutsättningar för fler företag.
- Inom området finns många aktiva idrottsföreningar som engagerar många barn/ungdomar och deras föräldrar. Dessa kan vara en kontaktyta för att involvera de unga invånarna i framtidsbyggandet.
- Nya energilösningar i form av förnyelsebara energikällor i mindre och större skala.
- Småskalig livsmedelsproduktion.

Livskraftigt föreningslivet

- Bygden har underlag för en rik kulturhistorisk forskning och insatser som kulturhus, kursverksamhet och kulturturism kan bidra till en levande och expansiv bygd.
- Andra möjligheter att organisera föreningslivet t.ex. i projektform kan leda till ökat engagemang och fler aktiviteter.
- Stärka den lokala identiteten och sprida erfarenheterna.

Höja utbildningsnivån

- Dela och sprida nya kunskaper i föreningar, bland företagare och i skolan.
- Samarbete mellan skolor och företag för att se behoven och öka intresset för utbildning.
- Marknadsföra utbildningar.

Ökad integration – fler invånare

- Om de små kommunen använder sig av sina väl uppbyggda sociala strukturer, civilsamhälle, föreningar, företagsmötesplatser – kan det leda till ett bra mottagande
- Engagera organisationer i segregerade områden.

Fler hållbara innovationer

- Övergången till ett hållbart samhälle bl a innebärande färre transporter gör att efterfrågan på de varor och tjänster som produceras på landsbygden i ökar.
- Nya konstellationer, nätverk, samt nya arbetsformer kan ge nya lösningar på olika samhällsfrågor.

Hot

Bostadsbrist

- Utan bostäder ingen positiv befolkningsutveckling.

Befolkningsminskning

- Befolkningsminskningen samt hög medelålder hos de boende i vissa områden är en svårighet för stora delar av området.

Ökat antal äldre

- Samhällsstrukturen måste kunna möta de ökade behoven hos ett ökat antal äldre.

Centralisering

- Vissa statliga verksamheter dras från kommunhuvudorterna, t ex Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och Polisen, vilket utarmar de mindre orterna.

Ojämn ekonomisk fördelning

- Sämre lokal service såsom skolor, vård, affärer och kommunikationer.
- De allmänna centraliseringssträvandena i samhället leder till sviktande offentlig ekonomi.

Regelkrångel

- Regelsystem och byråkrati kan ta död på den entusiasm som finns och brist på kapital för investeringar och underhåll försvårar.
- Människor kan fastna i problemtänkandet och därför ha svårt att se lösningar och ta till sig nytänkande och den möjlighet som samverkan och nya arbetsformer ger.

Minskat engagemang

- Många ideellt engagerade har redan för mycket att sköta, så det finns en risk för att utvecklingsarbete och föreningsliv stannar av den dagen de inte längre orkar utföra så mycket ideellt arbete.

Minskad företagsamhet

- Svårt att få lönsamhet för dagens lantbruk, vilket riskerar påverka det öppna landskapet, beteshagar, biologisk mångfald negativt.

Bilaga 2: Omvärldsanalys

Centralt läge – egen region

Mellansjölandet har ett centralt läge i landet. Långt över hälften av Sveriges befolkning bor inom 30 mils radie. Allmänna kommunikationer samt vägnät är i jämförelse med andra delar av landet goda, vilket delvis beror på att stråk av gods- och persontransporter går genom området. Samtidigt ligger området för långt från Sveriges tre storstäder för att på sikt bli en del av dessa regioner. Därför måste Mellansjölandet och Örebro län själva finna vägar till utveckling av området. Avstånden inom området är inte längre än att de flesta i Mellansjölandet kan bo på landsbygden, men ändå genom arbetspendling finna utkomst i en tätort eller i Örebroregionen. Detta förutsätter dock i många fall en individuell lösning av persontransporter. Bredbandsutbyggnad har skett i vissa delar av området och är viktigt för fortsatt utveckling av företagsamheten.

Ojämn befolkningsfördelning

Sveriges befolkning ökar nu kraftigt, till stor del beroende på stor migration. Ökningen är mycket ojämnt fördelad i landet då de flesta mindre kommuner trots den nationella ökningen ändå minskar i befolkning, medan de större ökar kraftigt. Detta gäller också Mellansjölandet, vars landsbygdsbefolkning i stort sett är oförändrad men med ojämn fördelning, vilket i sin tur leder till att olika kommuner möter olika problematik. Där befolkningen ökar finns brist på bostäder och i vissa områden uppstår sociala problem såsom segregation, medan där befolkningen minskar finns traditionella landsbygdsproblem såsom brist lokal service och få försörjningsmöjligheter lokalt. En trend i mindre kommuner med lediga lägenheter har varit att asylsökande och nyanlända bidragit till positiv befolkningsökning men att det ibland varit svårt för kommunerna att möta de ökade behov som uppstått.

Urbanisering

Större delen av Mellansjölandet har alltså drabbats av den urbaniseringstrend som råder i hela världen. Många människor ser större möjligheter inom såväl utkomst som fritid i eller runt de större städerna. Resultatet är minskad och åldrande befolkning på landsbygden och som en följd av det försämrade offentliga och kommersiella service. Dock vill inte Mellansjölandet se urbaniseringen som en naturlag, utan som något påverkbart.

Parallellt med urbaniseringen finns nämligen också en trend att den tätortsnära landsbygdsbefolkningen ökar, framförallt runt storstäder. Det kan sägas vara ett sätt att kombinera storstadens fördelar med den höga boendekvalité, i förhållande till kostnad, som landsbygden erbjuder. Detta gynnar den del av Mellansjölandet som ligger runt Örebro stad. Där ökar befolkningen och den service som finns kan oftast bibehållas, även om den knappast ökar. Vikten av lokal service i dessa områden är dock mindre, eftersom de allmänna kommunikationerna är bättre och avstånden till stad och andra tätorter är kortare. Där är snarare bostadsförsörjningsfrågorna, framförallt rörande brist på finansieringslösningar för nybyggnation av flerfamiljshus, det stora hindret för lokal utveckling.

Äldre befolkning - Utbildningsbehov

Det ökade antalet äldre är dock numera en många gånger köpstark grupp som kan bidra till att hålla konsumtionen lokalt uppe, men ökar också behoven av vård och omsorg samt anpassat boende. I samband med detta finns också en matchningsproblematik på arbetsmarknaden då många yrkesverksamma i de stora årskullarna i mitten av förra seklet nyss gått eller är på väg att gå i pension, samtidigt som de många arbetslösa inte har rätt eller har för låg kompetens

för att kunna ta de jobb som blir lediga när dessa lämnar arbetsmarknaden. Behovet av utbildning och kompetenshöjande insatser är stort och ökande och detta är en nyckelfaktor för att kunna utveckla Mellansjölandet, inte minst på landsbygden där utbildningstraditionen ofta är låg. Många arbeten kräver idag en högre utbildning och samarbetet mellan grundskolor, företag och högre utbildningsinstanser behöver förbättras.

Globalisering

En allt mer globaliserad värld med ökad handel ställer nya krav på samhället. Näringslivet i området skiljer sig inte mycket från riket som helhet med en bredd över alla branscher. Därmed blir såväl utmaningar som möjligheter ungefär som i resten av landet. Förändringar sker numera i allt snabbare takt och påverkar förr eller senare alla företag. Framgångsrika företag köps upp och på olika sätt blir en del av större koncernbildningar. Exempel i området är Suzuki Garphyttan som startade som ett litet bruk för drygt 100 år sedan och nu är en del av en framgångsrik internationell industrikoncern och säljer över hela världen. Detta betyder dock inte att man behöver vara stor för att vara framgångsrik. Många exempel finns på att småskalighet också kan vara ett framgångsrecept. I denna samlade kontext är förnyelse, flexibilitet och innovativitet viktiga ingredienser för att nå framgångar i såväl privat som offentlig verksamhet. Detta gäller även på den heterogena svenska landsbygden och detta är därför en del av det lokala utvecklingsarbetet i Mellansjölandet.

Hållbar utveckling

Området berörs även av klimatutmaningar som kraftig nederbörd, stormar, ökad energiförbrukning och stor konsumtion av naturresurser. För att möta dessa utmaningar krävs kompetens och erfarenhetsutbyte. Det är kunskap som i grunden avgör vilken livskvalitet och välfärdsnivå ett samhälle skapar och hur hållbarhetsutmaningar tacklas.

Samverkan istället för sammanslagning

Många mindre kommuner har i Mellansjöområdet byggt upp samarbeten inom olika områden för att stärka och bredda sin kompetens och minska sårbarheten. Detta är ett sätt att dra nytta av att både vara en liten kommun nära sina invånare och att ändå kunna erbjuda specialistkunskaper inom vissa områden.

Regionala samverkansfaktorer

RUSen, den regionala utvecklingsstrategin, där man trycker på vikten av: Kunskap och kompetens, Innovationer och entreprenörskap, Lustfyllda möten och upplevelser och Den öppna regionen, mångkulturell och hållbar och RÖPen, den regionala översiktsplanen, där Regionförstoring, Hållbara tätorter – levande landsbygd samt Attraktiva lägen för företagsetablering är viktiga dokument för Mellansjölandet att förhålla sig till.

Lokal förankring

Vid sidan av jobb, utbildning osv. finns också en allmän strävan om ett gott liv. Det handlar om faktorer såsom fritid, kultur, socialt kapital och upplevelser. Detta tillsammans med identitet och känsla för bygden är sådant som påverkar val av bostadsort och karriär. Därmed har det också en stark påverkan på den lokala utvecklingen och är således en faktor att ta med i arbetet med att utveckla Mellansjölandet.

Bilaga 3: Motivering

Mellansjölandet består till allra största delen av normal sydsvensk landsbygd. Därför är det naturligt att arbeta med Lokalt ledd utveckling inom Jordbruksfonden för landsbygdsutveckling. I området är utbildningsnivån förhållandevis låg och segregerat boende förekommer. Därför vill LEADER Mellansjölandet även arbeta med Socialfonden för att med ett underifrånperspektiv genomföra insatser för att höja utbildningsnivån.

Regionalfonden behövs främst för att ytterligare utveckla företagandet, som inte alls är utvecklat i området, men heller inte tillräckligt starkt för att erbjuda de försörjningsmöjligheter som behövs utanför de större städerna i området.

LEADER Mellansjölandet finner att behovet av insatser inom Social- och Regionalfonden finns även i storstäderna. Därför ingår hela Kumla och Örebro kommuner, alltså även stadskärnorna, i utvecklingsområdet när det gäller dessa fonder.

LEADER Mellansjölandet har valt att avstå från att använda Havs- och Fiskefonden. Mellansjölandet har visserligen strandlinjer av betydande längd såväl i Vättern som i Hjälmarens och anser att det är av största vikt att fiskeområden bildas, men vår bedömning är att det är bättre att bilda fiskeområden som omfattar hela sjöarna. LEADER Mellansjölandet anser dock att det finns andra aktörer, såsom LEADER Mälardalen, som är bättre lämpade än Mellansjölandet att hantera dessa områden.

Således finns en områdesöverlappning i Örebro och Askersunds kommuner, då LEADER Mellansjölandet hanterar Jordbruksfonden, Social- och Regionalfonden, medan annan aktör hanterar Havs- och Fiskefonden. Den gräns som LEADER Mälardalen valt för att avgränsa Havs- och Fiskefondens geografiska område inom Örebro kommun finner LEADER Mellansjölandet som naturlig och lämplig.